

EMLÉKVÁR (II.)

VÁLTOZÁSOK ÉS VERÉSEK

A mi házunkban, az első számú Csatáry-házban időközben változások álltak be. Alig észrevehetően, szinte titokban hagyott el bennünket a hercegnő és a férje. Azokra a napokra már világosabban emlékszem, még most is fülembe cseng az asszony madárcsicsergésre emlékeztető hangja, feltűzött, sötét barna haja, mely földöntúli kifejezést adott amúgy is sápadt arcának. Még látom a férj nyúlánk alakját, amint mélyen meghajlik az udvaron álló édesanyám felé és megindul a nagykapu irányába. Kezében különféle holmikkal megtömött cekkert tartott, ugyanazt, amelyekkel a piacra járt. Utánasompolyogtam, és néztem a két valószínűtlen figura távozását. Úgy bukkantak fel a házban és úgy is tűntek el, mintha nem is földünk szülöttei lettek volna. Alakjuk különös titkok hordozói maradtak, egy idegen világ jelképeként hordozom őket emlékeim tárházában.

A másik változás egészen más természetű volt. Liza néninek el kellett hagynia a kocsmát. Ezt az eseményt szívből sajnáltam. Tudtam, hogy soha többé nem ad nekem senki annyi szabadságot azokban a rendkívül érdekes helyiségekben, mint amennyit ő megengedett. Eltúrta, hogy hallgassam az ízes kocsmai tereferéket, nem zavarta, ha jelenlétemben hátsó felét csipkedték a nekihevíült vendégek, és láthatam pedrett bajszú csendőröket, megismerhettem nagy kardjukkal csörömpölő rendőröket. Megtanultam azokat a nótákat, amelyeket a háborúból hoztak a volt katonák, és azokat is, amelyeket a zöldkáderez szökevények szerkesztettek. Persze ezeket a dalokat mind szerbül énekelték, értelmüket nem ismertem, ezért hibásan is maradtak meg emlékezetemben.

Talán közvetlen távozása előtt volt az a vihar is, amely végigszáguldozott a városon és nagy károkat okozott. Fákat tekert ki, háztetőket rongált meg, és elsodorta az egyik templom tornyát. A környék asszonyjai azt mesélték, hogy a hétfejű sárkány vonult át a városon. Ugyanaz, amelyikről a repedt vaskályha mellett hallottam titokzatos meséket. De az a vihar számomra mégis más okból emlékezetes. Amikor elkezdődött a nagy égiháború, a Kőhíd utca piszkos vizű árkában papírhajókkal játszadoztunk. Fejemen újságpapír csákó, oldalamon saját készítésű fakard díszelgett. Éppen nagy tengeri csatát vívtunk a japánok meg az oroszok között. Amikor egy nagy mennydörgés észhez térített, az volt az érzésem, hogy eljött a világ vége. Az égen pohas hasú, koromfekete, ijesztő külsejű és féktelenül gomolygó felhőször-

nyek száguldoztak. Esti sötétség borult az utcákra, melyeket csak az egymás után cikázó villámok világítottak meg. A mennydörgések sorozata félelmetes morajlásra egyesült. Amint első ijedtségemből felocsúdtam, futni kezdtem, de már a Lovas utca végénél utolért a víz-özön. Futottam elázott ingben, sárban és hirtelen keletkezett pocsolyákon át, és hogy minél előbb fedél alá kerüljek, a kocsmaján keresztül a megilletődött vendégek közé zuhantam.

Liza néni levetette átázott ingemet és egy törlőruhával ledörzsölte vizes hajam és reszkető felsőtestemet. Aztán lekuporogtam egy asztal mögé és behúzott nyakkal vártam a további fejleményeket. A vihar egyre csak erősödött, és az ablakon keresztül láttam, amikor egy öreg akácfa nagyot reccsenve a földre zuhan. Utána kopogást hallottam az ablakon, de nem láttam semmit. Amikor a koppanás többször megismétlődött, észrevettem, hogy egy kis madár hasztalanul igyekszik menedékhez jutni a csukott ablakon keresztül. Fölugrottam helyemről, kirántottam az egyik ablakszárnyat, és a bezúduló esővel együtt a madár is besodródott a kocsmába. Megtépázott, elázott fecske volt. Egy vendég rám rivallt és bevágta a nyitva hagyott ablakszárnyat, én meg a helyemre ültem és figyeltem a kis jövevényt, amelyet sorstársamnak éreztem. A fecske lepihent egy fölfelé kunkorodó fémfogason. Felborzolta vizes tollazatát, szárnyáról igyekezett lecsapkodni a lera-kódott nedvességet. De néhány pillanat múlva, amikor kissé magához tért, céltalan repdesésbe kezdett. Hol egyik, hol meg a másik ablakba, aztán a csukott ajtószárnyba ütközött. Akkor megint néhány pillanatot pihent, hogy ismét előlről kezdje. A vendégek jól szórakoztak meddő küzdelmeim, de én felismertem szándékát, fölugrottam a fal mellett álló székre, és kitértam az egyik felső ablakot.

A madár még néhányszor a csukott ablaküvegekbe ütközött, de végül mégis megtalálta a szabadba vezető utat. A vihar kissé már alábbhagyott, a mennydörgések ritkultak, de a fák még keservesen hajladoztak a szélvihar meg-megújuló támadásaitól. A kis fecske nagy lendülettel a viharfelhők felé repült. Pillanatok alatt eltűnt. A vendégek talán meg is vertek volna, ha Liza néni nem rántott volna széles szoknyája mögé.

Amiatt, hogy akaratom mellett makacsul kitartottam, többszörösen meggyűlt a bajom. Így volt ez a liferálás körüli huzavonákkal is. Már nagyocska voltam, ismertem a környék utcáit, és jól megismer-tem apám rendelőit is. Nevezetesen azokat, akik főleg javításokkal és csak ritkább esetben új munkák rendelésével fordultak hozzá. És ha már nem akartam óvodába járni, az iskolához pedig még nem nőttem fel, valami hasznomat akarták látni odahaza. Az első feladatomban a megjavított cipők hazaszállítása volt. Mentem volna én a cipőkkel szívesen, mert apám munkájára sohasem volt panasz, —a baj ott kezdődött, hogy a munkáért járó összeget is nekem kellett felvennem. Az pedig a munkadíj közlésével járt együtt. Apám nem járt olcsó mesterember hírében, én pedig az első számú alkudozó voltam. Mindig drágálltam az összeget.

Igaz, az alku sohasem a földes szobában, hanem óvatosságból mindig az udvaron, a műhely ablaka alatt kezdődött.

- Ötven dinárt mondott, apám? — kezdtem a prézsmitát.
- Süket vagy? Persze, hogy ötvenet.
- Ez sok!
- Miii?
- Mondom, hogy sok. Elég negyven!
- Te, én kimegyek . . .
- Akkor is drága — pityeregtem.
- Utánad szaladok, te csibész!

Hátráltam néhány lépést, de nem tágitottam. Erre apám felkapta a lábszíjat és kifelé indult. Én a kapuig futottam, de még visszaneéztem, hogy csakugyan jön-e. Ha jött, elszaladtam és elcsukló hangon, szégyenkezve közöltem a kuncafttal a javítás árát . . . Megesett, hogy ilyen alkudozás közben Ambrus bátyám segédletével elkaptak . . . Kaptam is a lábszíjjal a fenekemre, miközben torkomszakadtából bömböltem. De amikor vége lett a püfölésnek és láttam, hogy a cipőt apám Matyira, vagy valamelyik testvéremre bízta, azonnal visszatért jókedvem és — ez már olyan családi attrakciónak számított — letoltam a nadrágom és mindenkinek megmutattam pirosurkás fenekem. Még föl sem száradtak könnyeim, máris együtt mulattam a családdal. Egyáltalán nem sajnáltak, mert úgy látták, hogy a verésnek semmi következménye nem marad zömök testemen, de gyorsan helyére billenő lelkiállapotom sem.

Legalább ennyit szorultam a bevásárlások körüli bonyodalmak miatt is. Négy házzal feljebb állt a Reissburger fűszeres boltja. Oda küldött el anyám sóért, fél kiló lisztért, élesztőért. Később tíz kiló felaprított fát meg egy kanna petróleumot is haza kellett vinni. Ha volt pénz a házban, szívesen mentem, de ha pénztelenek voltunk, nem fűlött rá a fogam. Márpedig sokszor megtörtént, hogy „felírásra” kellett vásárolni. Azt meg a nagyobbak éppenséggel röstellték, engemet küldtek hát a boltba.

— Ha van pénz, megyek, ha nincs nem megyek — mondtam hátraozottan.

— Nem a te gondod — válaszolta anyám —, majd felírja a Reissburger.

- Akkor menjen maga, anyám.
- Te mész.
- Akkor menjen a Béci.
- Te mész.
- Akkor menjen a Matyi.
- Ő dolgozik, te mész.

Ez a diskurzus többnyire a konyhában zajlott le — ha meghalotta apám a műhelyben, gyorsan végére járt az ügynek. Néha elég volt, ha elkiabálta magát a pangli mellől, máris szaladtam — igaz, sírva és megszégyenítve — a fűszereshez. Este viszont akkor még nem engedtek az utcára. Még testvéremmel sem. Fájó emlék fűz egy délutánhoz. Tulajdonképpen már esteledett, de a félhomályban iapuló

szobát szokás szerint csak a repedt vaskályhából kiható fény világította meg. Anyám kenyérért küldte Bécit, én meg vele akartam menni.

— Itt maradsz — mondta anyám —, hideg van és lyukas a cipőd.

De én menni akartam és nem tágitottam. Anyám az ajtó mellett állt agyonmosott parkettruhájában, bátyám már vette kabátját és induit. Én is az ajtóhoz léptem, de anyám megfogta a kezem. Féktelen dűhre gerjedtem, kirántottam magam gyenge szorításából és mindkét öklömmel gyomrába ütöttem. Béci már kívül volt, egyedül álltam szemben anyámmal, akinek arcára a kályhaláng imbolygó fénye esett. Halott-sápádttá vált, két eres kezét gyomrának szorította és tekintetét a gerendák felé emelve felnagyította.

— Anyám! — kiáltottam. — Anyám, én nem akartam, én nem megyek, soha nem megyek...

És két kezemmel magamhoz szorítottam a lábát. Csókoltam a ruháját, kezét és mindenütt, ahová értem. Arca, a sápadt, fájdalomtól vonagló, arca majd öt évtized múlva is visszatér... és a lelkifurdalás életem végéig kísért. Nem voltam tudatában, mit is tettem, de gyerek-öszönömmel éreztem, hogy ilyet többé nem szabad tenni.

Igen ám, a liferálásoknak voltak azért fényes pillanatai is. Mert ha új cipőt kellett szállítani, azt apám személyesen és kellő ünneplésséggel végezte el. Különösen a távoli Zimonyi úton lakó Hevéréket becsülte nagyra, mert a jó módú asszonynak minden évben egy pár új ebelsztin cipőt, férjének pedig cügos cipőt készített.

Az ilyen alkalomra apám kipederte bajszát, felvette legjobb ruháját, és megengedte, hogy én is elkísérjem. Természetesen ki kellett fényesítenem a cipőmet, és egy örökölt bársonyruhát adott rám anyám. Hosszú hajamat jól kifésülte, térdemet lemosta, és akkor megfoghattam apám bal kezét. Jobbjában tudniillik a gondosan becsomagolt cipőcsodát vitte. Aki ismerte, az a kabátujjából kilógó fényes mandzsettákról és büszke, egyenes tartásáról is leolvashatta, hogy „liferál”.

Hevérékhez nemcsak a hosszú séta miatt mentem szívesen. Ott nem volt alku, az ár megszabott és mindig egyforma volt. És szépen fogadtak bennünket, egy tiszta szobában, melynek almáriumán illatos almák sorakoztak. Apámat borral kínálták, engem meg süteménnyel. Az áldomás elfogyasztása után szépen fizettek, nekem egy finom almát nyújtott át az örökösen fekete ruhát viselő, magas asszony. Aztán elbúcsúztunk, és megindultunk gyalogosan. Apám sohasem ült villamosra, büszke volt jó lábára, egyenes tartására, és egészségesnek tartotta a gyaloglást.

Mint mondotta, megszokta hosszú katonáskodása és vándorlegénykedése alatt. Mert ő még a múlt században szolgálta a császárt, zugsführeri rangig jutott és utána — az akkori szokásoknak megfelelően — városról városra vándorolt, hogy egy ideig Pesten, majd a századforduló idején véglegesen Szabadkán telepedjen le.

A kora esti órákon, amelyekről többször is megemlékeztem, apám nagyon ritkán volt jelen. Szigorúan betartott életrendjén a nyári esti hat, illetve a téli öt óra jelentette a munka befejezését, a fájröntöt. Addig az ideig nem hagyta el pangliját, tekintet nélkül, hogy volt-e

munkája vagy nem. De mint ahogy reggeli ötkor felkelt az ágyból, ugyanúgy pontos időben mosta meg a kezét, vette a kabátját és görbe botját, hogy elinduljon a Kákonyi-kocsmá felé. A Kákonyi-kocsmának jelentős szerepe volt apám és családjunk életében. A Magyar utca végén álló lokál túlélte háborúkat és forradalmakat, békés és viharos éveket, megpróbáltak belőle társadalmi helyiséget, ifjúsági otthont csinálni, de még ma is a borívó vendégek részére van nyitva magas ajtaja.

Hogy jó bora volt-e, azt nem tudom, de annyi bizonyos, hogy az apám ott itta meg és nem a házban levő kocsmában kötelező kétszer két decijét. Sohasem ivott egyedül, ha nem lett volna társasága, talán nem is lépte volna át a kocsmá küszöbét. De ott volt a barátok serege, a népes asztaltársaság. A nyomdászok közül a távoli országokból idevetődött Mortensohn fivérek, az akkor fiatalabbnak számító Csőri Pista, egy lókupec, egy sánta kőfaragó, végül Turbik bácsi, a harcsabajszú, örökösen keménykalapot hordó szobafestő egészítették ki az összetartó társaságot. Sohasem tivornyáztak, de néha azért — valószínűleg különleges alkalmakkor — kissé túllépték a megszokott kétszer két deci határát.

Ezt kénytelen voltam észrevenni, mert ha elmúlt a megszokott idő és apám nem tért haza, akkor anyám utánament, hogy hazacsalogassa. Csakhogy, ő nem merte átlépni a Kákonyi-kocsmá küszöbét. Ennél nagyobb sértést apám el sem tudott volna képzelni, és éktelen haragra gerjedt, ha kivételesen megtörtént. Ezért anyám az egyik gyereket magával vitte, hogy legyen kivel beüzenni. Így került énrám is néha sor. Ekkor volt alkalmam látni a borozó társaságot, amely dudorászva, dalolva iszogatta a sillert és néha jókedvében ráveregetett a szemrevaló csaposnő fenekére. De megtörtént, hogy akkor léptem át a füstös helyiség küszöbét, amikor apám mély basszus hangjával kedvenc nótáját énekelte: „Nincs cserepes tanyám, sem szűröm sem subám nékem...” Ezt a betyárdalt oly szívből és megítélésem szerint olyan szépen énekelte, hogy egészen meghatódtam, meg is feledkeztem jövetelem céljáról.

Az ilyen kivételes alkalmak nem mindig fejeződtek be csendes és megható nótaszóval. Megtörtént, hogy már maga a nótátás ingerelte apámat és nem volt hajlandó hazamenni. Jobbik esetben engem ott fogott, simogatta hosszú, szőke fűrtjeimet, és révedező tekintettel mondogatta, hogy belőlem, a vakarcsból embert fog nevelni...

Ha minden rendben volt, hazajött idejében és jó hangulatban velünk együtt ült le a vacsorához, amely számára — mert korán elveszítette fogait — főleg kis szeletekre vágott sajtból és tejből állt. Ha viszont átlépte a megszokott időt és mennyiséget, lapultunk mindannyian és igyekeztünk minél előbb ágyba kerülni. Anyám azonban várta. És nem állta meg szó nélkül egyetlen esetben sem. Halkan, de határozottan adta tudtára apámnak, hogy elítéli kimaradását és a mértéken felüli ivást. Apám sohasem itta le magát. Egyetlenegyszer sem láttam tántorogni. De a legkisebb megjegyzést sem tűrte el és nagy hangon utasította vissza anyám vádaskodását. Ilyenkor nagyon félttem, mégis én voltam az, aki kiugrottam az ágyból, átöleltem haragos apám lábát és megpróbáltam kiengesztelni. Ezért sohasem ütött meg, de ellökött

magától, visszazavart az ágyba, ahonnan hasztalanul próbáltam ekkor már sírástól elcsukló hangon csitítani. A viharok megvolt a maga dühöngési ideje, és amíg az el nem múlt, semmit sem lehetett tenni... Később, amikor már nagyobbak lettünk, jobban hatottak ránk az ilyen jelenetek. De addig még meg kellett nőni, addig családukbán és a Csatóry-házak környékén még sok minden történt.

Az orosz hercegnő és férje csendes távozása után egy sándori rőfössegéd került a vakközre néző, saroklakásba. Szürke emberek voltak kisbabával, aki sokat sírt, és ezért nem szerettem. Aztán az asszony is nagyon mogorva volt, magyarul nem tudott, és nem sok vizet zavart az udvar életében. Néhány éves tartózkodásuk nem vitt semmi szintet a Csatóry-ház életébe, nem is foglalnak el különösebb helyet emlékeim között.

De az udvar másik oldalán az illemhely melletti kis lakásban már érdekesebb változás történt. Liza néninek ki kellett költözködnie, és a söntés mögé is új asszony került. Mégpedig azért, mert Jani bácsit, a pincért megnősítették. A városban olyan híre volt a cingár embernek, hogy épeszű asszonyt nem keríthettek melléje. Ezért úgy döntött a Csatóry házaspár, hogy a határon túlról szereznek neki megfelelő feleséget.

Egy napon meg is jelent egy derék, egészségesnek látszó asszony, akinek szava és öitözete nem árult el semmilyen hibát vagy elesettséget. Csodálkozott is az udvar, hogy ilyen jelöltet hajtottak fel a szent életű Csatóryék, és senki sem hitte, hogy már első látás után faképnél ne hagyja a borvirágos orrú, visszataszító Janit. Hát a szegedi asszonyon nem is látszott lelkesedés. Komoran járkált az udvaron a legénynézés néhány napján, aztán visszautazott. Már azt gondoltuk, hogy a házasságból nem lesz semmi, de két hét múlva visszajött és — kopott útitáskáján kívül — egy hozzám hasonló korú, szeplős, de mégis szép gyereket hozott magával. Jencit.

Mai napig is titok maradt előttem, hogyan vállalhatta a jobb sorsra érdemes asszony Jani pincér feleségének szerepét. Talán a zabigyerek miatt nem talált magához való embert, vagy oly nagy nyomorban élt, hogy ebben a házasságban látta a menekvést. Lehet, hogy olyan tulajdonságai voltak, melyeket én gyerekésszel föl nem érhettem. De hát a névtelen asszony mégis a kis lakásba Jani mellé, a söntés mögé és a harmadrendű Csatóry családba került.

Az udvar megélnékült, mert a szeplős Jenci féktelenül rossz gyerek volt. Égett a ház minden sarka az ő csínytevéseitől. A macska farkára bádogdobozt kötött és élvezte annak rémült száguldását, a Sári kecskét egy piszkavassal szurkálta, mire a szerencsétlen állat eszeveszetten bégetett, a disznók közé meggyújtott újságpapirost dobott, amelytől azok rémületükben irtózatosan visítottak. Madarakra gumipuskával lövöldözött, de helyettük a kocsma ablakait találta el. Mindehhez szívből nevetett.

A sápadt arcú háziasszony összekulcsolt kézzel és merev tekintettel figyelte az új asszony gyermekének különös szórakozásait, de nyelt és túrt, mert Janiból az asszony segítségével akart embert faragni.

A kocsmában azonban éppen ellenkezőleg fejlődtek a dolgok. Az új csaposné csendesen kiszolgálta vendégeit, nem vizezte a bort, tisztán tartotta a söntést, és a poharak között settenkedő macskát elűzte. De arca mindig komoly maradt, csak ritkán váltott szót a borívó férfiakkal. A farát meg éppenséggel nem hagyta tapogatni, nem is beszélt arról, hogy szoknyája alá senki sem nyúlhatott, és a kis hátsó lakásba sem tért be senkivel néhány röpke percre. Márpedig a vendégek mindezt megszokták Liza néni idején.

Ezért néhány vendég, a fiákeresek és a trombitások elmaradtak. A kocsmá egyre csendesebb lett.

De Jani, a korhely Jani az éppen semmit sem változott. Hacsak annyiban nem, hogy ezután az ivást odahaza, saját söntésénél kezdte és egy másik távoli kocsmában folytatta. A felesége meg mintha ott sem lett volna, őt aztán igazán nem túlságosan érdekelte. Ha megessett, hogy még napközben hazatévedt, meghúzta Jenci fülét, szokása szerint nyolccasokat vizelt az udvar köveire meg a keskeny kertre, aztán megetette Sárít és aludni ment. De nem az új lakásba és az új asszony mellé, hanem a másik házba, ahol megtartotta szobáját, melyben nyugodtan kialudhatta magát a következő részegségig.

Morgott magában az öreg Csatáry, vetette a keresztet a háziasszony, de ez mit sem segített. Az élet ment tovább a maga útján.

TŰZ ÉS VAS

Az idő fölöttem is múlt. A kínos boltba menés mellett más feladatokat is kaptam. Igaz, nem szüleimtől, hanem a kerítésen túli szomszédoktól. A nagyon öreg Copf néni, aki mindig nagy pirosbabos kendővel kötötte be a fejét, és akinek férjéről, Copf bácsiról azt mesélték, hogy majd százesztendő, szétfeszítette a kerítés deszkáját és átkiabált a kerítésen, hogy: „Tuskó... gyere nekem egy csirkét megfogni!” És én szívesen bújtam át a lécek között, mert a csirkefogást nagyon szórakoztatónak tartottam. Szaladtam a bozótos udvaron, és üldöztem a sok fölriasztott baromfit. Aztán valamelyiket nagy nehezen elcsíptem és odavittem a nénihez. Ő feltette drótkeretes szemüvegét, megtapogatta az áldozatot, aztán vagy jónak tartotta, vagy elengedte, mert nem ilyenre gondolt. Ez esetben tovább folytattam a nagy hajkurászást, míg meg nem találtam az igazit. Jutalmul a néni csaknem minden alkalommal egy almát nyomott a kezembe, de én magáért a feladatért voltam hálás, mert nagyon jól szórakoztatott és tetejébe meg voltam győződve, hogy igazi csirkefogó vagyok.

Ez a vonzó feladat azonban nem volt mindennapos és nekem egyéb dolgokra is kezdett kiterjedni a figyelmem. A másik házban például a Krisztó néni fia galambdúcot tákolt magának össze és valahonnan galambokat is szerzett. A vak Péter úgy mondta, hogy lopta az igazi galambászoktól, viszont Pista tagadta ezt, hallottam, amint a kisírt szemű édesanyjának mondta, hogy ha egyszer igazán megnő — habár az én szememben ő akkor is nagy gyerek volt —, kiveri a rosszmájú Péter ép szemét is. Amit én ugyan nem hittem el neki, mert az örökké kócos, bolond Éva úgy védte bikaerős fiát, mint kutya a kölykét.

Viszont Péter egy alkalommal megfenyegette a galambjait dédelgető Pistát, hogy elárulja az öreg Lápnak, mert biztosan tőle csalogatja el a még eléggé nem odaszoktatott meg a fiatal galambokat.

A Láp Vencel bácsit meg már látásból ismertem. A nagy, Csatáry-ház mögötti vakközben állt a viskója, mélyen a feketére festett kerítés és a nagykapu mögött. Sehogy sem fogtam fel, hogyan lehet egy kerítést és egy nagykaput annyira feketére mázolni, mert ilyen a mi utcánkban meg a környékén nem volt. Talán ezzel a gyászos kerítéssel akarta távol tartani a gyerekeket, mert való igaz, hogy én mindig félénken néztem a falábú ember csukott kapuja felé. Ha az örökké csínytevésre kész Jencivel vagy a nagyra nőtt Pistával mégis közelébe merészkedtünk, akkor sem mentünk sokra. A sűrű palánkon nem találtunk rést, sem lyukat, amilyen keresztül bekandikálhattunk volna a titokzatos udvar belsejébe.

Az öreg Vencel bácsi gondosan elzárkózott a ház mélyén és sem felnőttek, sem gyerekek nem kötötte az orrára, hogy mi történik odabenn. Az utcán csak elvéve mutatkozott, amikor misére ment, meg pénteken, ha a galambpiacra vonszolta ormótlan falábát, melyről azt mesélték, hogy saját kezűleg faragta ki a zsugori. Ha netalán távolabb űztük is játékainkat, koppant ez a láb, hogy mégis tudomásunkra jutott: a kajlabajszú pecér kibújt odújából.

Nem is szerette az öreget a környék. Mert mindig mogorva volt, nem nézett senki szemébe, és alig köszönt vissza az embereknek, akármilyen hangosan mondták is, hogy: „Dicsértessék!”

Mi gyerekek meg éppen nem voltunk vele kibékülve. Annyiszor könyörögtünk neki, hogy engedjen be bennünket, szeretnénk látni a galambházakat, a csapdákat meg sok minden egyebet, amiről az irigy Pista és a vak Péter mesélt, de az öreg mindig csak kikiabált, hogy: „Arrább, szaros kölykök, ott van nektek az utca pora, pisáljatok bele, ha unatkoztok!” Máskor meg, ha kicsit jobb kedvében volt, azt ajánlotta, hogy nézzünk föl a magas ég felé, ahova hosszú, hajlékony rúdjaival fölzavarta a szépen repülő, majdhogy a felhőkig föl szálló galambokat. De ezt mi megtehettük az ő engedelme nélkül is, minket csak az előlünk elzárt, titokzatos udvar világa vonzott.

Viszont a féllábú Láp Vencelnek az ő röptük nemcsak afféle szórakozás volt. Tudtuk, hogy éber szemekkel figyeli a rajt, nem csap-e le rá egy vécse, nem keverednek-e közéje idegen galambok, amelyek esetleg magukkal csalják valamelyik szép búbosát, gatyását, vagy pávafarkúját.

Viszont ha ő pillantott meg sajátjai között idegent — így mondta a nyurga Pista —, akkor máris készítette a kölest meg a csapdát, és fűtyörészve csalogatta le sajátjaival együtt. Mert azt meg kell hagyni, hogy Vencel bácsi csudamód tudott fűtyülni. Sok galamb került ilyen módon az udvarra és a háztetőn felállított csapdába; gazdáik hiába kutattak utánuk, a sánta galambász az ő orruk előtt is becsapta a fekete kaput. De nem tartotta meg hosszabb ideig az értékesebb zsákmányt, igyekezett mielőbb túladni rajta.

A félszemű Péter mondta el, ki az orgazda. Kicsit távolabb a Csatáry-házaktól, a tulsó soron pöffeszkedett a kövér Kanóc Gyuri háza.

Annak a Kanócnak még több volt a galambja, pénze is lehetett elég, mert mindig szépen kivasalt vadászruhában járkált. Ő volt Láp Vencel egyik ritka látogatója. Mindig hátizsákkal meg kétszövű puskával tért be a vakközbe, mintha vadászatra készülne, de mi tudtuk, mi mozog a hátán, amikor nagy bakancsbal a lábán hazafelé tartott.

Már bele is nyugodtunk, hogy soha nem tehetjük be lábunkat abba a házba, amikor váratlan dolog történt. Egy délután már két ablakot is bevertünk keményre gyömösölt rongylabdánkkal és olyan jól elszórakoztunk, hogy eszünkbe sem jutottak az öreg Láp galambjai. A nap lemenőben volt, néhány szomszédasszony már kitette sámliját a ház előtti járdarészre, hogy megkezdje a szokásos estelőtti beszélgetést. Egyszerre csak Krisztó néni, aki már úgy látszik arra a napra befejezte a mosást, elkiáltotta magát:

— Füstöl a Láp Vencel házának a teteje!

A játék megállt, a terefere elnémult.

— Füstöl bizony, ég is már! — kiáltották a gyerekek, asszonyok, és az utcán tartózkodó férfiak a vakköz sötétlő mélye felé iramodtak. Persze mi, gyerekek értünk oda elsők, de a kapunál megtorpanunk, mert — mint máskor — most is be volt zárva. Csak a mi dörömbölésünkre vehették észre a tüzet, mert a falábú ember feleségének jajveszékélése csak most hangzott fel az udvarban. De már szaladt is és nyitotta a kaput, mi meg egyszerre tódultunk be az udvarba a felnőttekkel együtt.

Az öreg Láp akkor vánszorgott ki a szobájából. Már nyilván lepihent, mert a falába nem volt felcsatolva, egy lábon ugrálva, mint döglött malacot, húzta maga után. A falhoz támaszkodva igyekezett felcsatolni, de ez sehogyan sem sikerült, ezért eldobta magától, és kezét égnek emelve kiáltozni kezdett!

— A galambjaim... a drága tubicák! Gyerekek, ne hagyjátok őket!

Nem vártunk könyörgő szavára, hanem szétszaladtunk, ki merre látott. Én Pistával a padlásra kúsztam fel egy odatámasztott létrán, a többiek meg a fészerekbe mentek vagy a ketrecekhez rohantak, és egymás után csapódtak ki a gondosan elreteszelt ajtók. A galambok rajokban szálltak fel a tűztől megvilágított udvar fölé. Szárnycsapkodásuk és riadt vijjogásuk még a tűzoltó emberek zűrzavaros kiáltozását is túlharsogta.

Az öreg Láp meg a kút peremének támaszkodott és egyre csak az eget nézte és eszelősen kiáltozott:

— Úrjézusom, csak a galambokat! Csak a galambokat, ha istent ísmertek!

Meg is mentettük őket egy szálíg. Csak kevésnek pörkölődött meg a tolla, de a háztető leégett. Öreg este lett, mikor magára hagytuk a kétségbeesett galambpicért, magába roskadt feleségével. Csak egy későn érkezett tűzoltó maradt a háznál, aki vigyázott a szunnyadó parazsakra.

— Az öreg Láp aligha zárja be többé kapuját — mondta apám, ahogy kézenfogva hazavezetett. — Mert ha ti, gyerekek nem vagytok kéznél, nyilván mindene elpusztul.

Akkor döbbsentem rá, hogy órákat töltöttem a titokzatos udvarban, körülugráltam minden zegét-zugát, mégsem láttam belőle mást, mint a megriadt galambokat.

Másnap csak távolról néztük a leégett házat, nem akartuk háborgatni a szerencsétlen embert, harmadnap azonban összeverődünk, és megindultunk a fekete kapu felé. De bemenni akkor sem sikerült. A kapu, csakúgy, mint máskor, zárva volt.

Vezérünk, a Nagy Pista, káromkodni kezdett és belerúgott az ártatlan lécekbe. A vak Péter, aki a másik ház kiskapuja mellől figyelt bennünket, csipiszt mutogatott felénk és kárörvendve röhögött.

A vakköz legvégén, Láp Vendeléken is túl állt az a ház, melyben Pösze, első kislány pajtásom lakott. A közelében nem talált magának barátnőt a szőke, sápadt kislány és kénytelen volt a mi társaságunkba keveredni. Igaz, nem játszott velünk, mert játékaink túl durvák voltak törékeny testének, de a fal mellé húzódva végigülte klikker- és pajacsatánkat, és néha sikerült bennünket rávennie, hogy a „lánc, lánc, eszterlánc”-ot vagy a „nyisd ki, rózsám, kapudat” eljátsszuk a kedvéért.

Ő aztán meg is tanított bennünket sok szép, idősebb nővérétől hallott gyerekdalra. De amikor belefáradtunk a játékba, és a gyerekek szerteszedtek, mi ketten együtt maradtunk és egy senkitől nem látott játékkal szórakoztunk: először doktort és beteget, majd papát és mámat. Az előbbit természetesen igyekeztünk a többi gyerek előtt titokban tartani.

Nemsokára életem első nagy drámáját is megértem. Hatéves lettem, és ahogy vége felé közeledett a nyár, édesanyám egyre gyakrabban hangoztatta, hogy iskolába kell mennem. De ettől egy cseppet sem féltem, sőt nagyon is vártam azt a napot, hogy táskával hátamon, úgy, ahogy két fiútestvéremet és más gyerekeket láttam, elindulhassak az iskolába. Már nem tartottam a magamra hagyottságtól, mint az óvodába küldés kísérlete idején, és néhány betűt már fel tudtam írni Berci bátyám elárvult palatáblájára.

A dráma szüleim elhatározásával született, hogy iskolába hosszú hajjal nem mehetek, tehát rövidre kell nyírni aranyszőke fürtjeimet. Ennek még a gondolata is rettenetesnek tűnt számomra.

De az ítélet visszavonhatatlan volt, és hiába tiltakoztam kézzel-lábbal, végre kellett hajtani. Az ítéletvégrehajtó pedig Ambrus volt. Mert anyám nem jött számításba lány szíve miatt, illát egykettőre összerugdostam volna, Berci még nem egészen nőtte ki gyerekkori betegségeit, apám ilyen pszichicsár ügyekkel — szerencsére — nem pszicholta kezét. Matyit, az én Matyimat meg sem kísérelték rávennie, hogy bármit tegyen, amivel elszomoríthat.

Ambrus, a család legegészségesebb és minden tetre kész ifjú tagja nem sokat teketóriázott. Amint elhangzott a parancs, megragadta a csuklómat és vonszolt a kapu felé. Addig, ha sírva is, valahogy mentem, de az utcára már nem akartam kilépni. Leültem a kapuszárny

mögé és rúgtam, haraptam. Ambrusnak meg nem kellett több, nem hiába volt Pulyka a csúfneve. Elkezdett vonszolni az utca közepére, aztán a kemény göröngyökön át a Magyar utca felé. Amúgy is viselkedéses nadrágom ülepe beszakadt, rögebe kapaszkodó markom felhorzsolódott és iszonyatosan fájt. Ordítottam, de talpra nem akartam állni. Bátyám meg húzott tovább a Magyar utca kiálló macskakövein, a borbélyműhelyig, amely szerencsére mégsem volt túlságosan messze. Végül felvonszolt a három lépcsőn és átadott a hóhérnak. Vagyis a borbélynak, akivel azelőtt jó barátságban éltem, akkor viszont gyűlöltem. De úgy látszik, megszokta az ilyen vendéget, mert egyből a nagy székre penderített és már csattogott is a nagy olló. Hullott a hajam a fekete, olajos padlóra, és hullottak a könnyeim a nyakamba csavart fehér kendőre.

Legyőztek a nagyok — csukladoztam fájdalmasan, miközben a mester végzett velem és könnyeim apadni kezdtek. Csak akkor néztem a tükörbe, mikor lekerült rólam a fojtó fehér vászondarab. Egyszerre megváltozott a hangulatom. Tükörképem nem is volt annyira visszataszító. Sőt. Nagyot ugrottam a székből és rohantam hazafelé. Ambrus meg nagyokat nevetve követett. Micsoda fogadtatás volt odahaza. Anyám összecsapta a kezét, testvéreim barackokat nyomtak a fejemre, ritkán ellágyuló apám pedig többször végigsimogatta rövidre nyírt hajam.

— Jé, Tuskó egész nagy gyerek lett— mondta a pangli mellől Matyi.

És akkor mindannyian elismételgették, hogy most nagy fiú lettem, aminek végtelenül örültem. Halálosan fájdalmas ügyem ilyenformán számomra is kedélyesen végződött.

Ezek után az iskolába indulás már simán ment. Anyám megvette a palatáblát a palavesszővel, egy pár új zoknit is kaptam, s a számos unokatestvéreim egyikétől öröklött bársonyblúzban és rövidnadrágban mehettem a világba. De az áhított táska, amelyet sok gyerek oly büszkén hordott a hátához szíjazva, elmaradt. Ehelyett édesanyám durva vászonból nyakba akasztható zsákot varrt, abban léptem be a zsidó iskola első osztályába. Az oldalzsák ellen nem is lett volna kifogásom, csak azt furcsállottam, hogy az ősz hajú, imádkozó koldusok, majdhogynem szakasztott olyan tarisznyákba gyűjtötték az alamizsnát. De mikor láttam, hogy az iskolában nem vagyok egyedül az ilyen házi készítésű fölszereléssel, egészen megvigasztalódtam. Ültem türelmesen a padban, és nem volt panaszom. Ha csak meg nem említem, hogy a hidegebb napok beálltával, amikor kicsit benáthásodtam, a bársonykabát ujja nem volt éppen legalkalmasabb, hogy beledörzsöljem csöpögő orrom. A fekete bársonyon nagyon meglátszottak a nyomok, azon a bizonyos helyen lekopott a szőre és kifényesedett. Meg is útáltam a szokatlan anyagból készült ruhát, de viselnem kellett, míg nem kaptam egy másikat, ugyancsak öröklött darabot.

Ezekben az időkben a gyermekélet gondtalanságával és derűjével össze nem férhető álmok következtek. Most sem értem, milyen rettegések és félelmek tárolódtak tudatomtól elzárt lelkvilágomba, hogy a legszörnyűbb visszatérő álomban keljenek életre. Nagyon sok éjsza-

kán zöld holttesteket láttam, amint a levegőben, de néha valamilyen áttetsző folyadékban úszkáltak. Az úszó testek mind lyukacsosak voltak, mint a táblát törő szivacs, és mindig vízszintesen haladtak egymás mellett, mint a halak az akváriumban.

Nyögtem és izzadtam a szörnyűsége álom terhe alatt és reggel sápadtan, karikás szemmel ébredtem. Anyám ilyenkor aggódva figyelte elgyötört arcomat és nem tudott magyarázatot adni az ilyen kínos álom eredetéről, meg sem tudott védeni ellene. De mint minden egyéb rosszon, ezen is gyorsan túltettem magam és éltem rendes gyerekéletem a következő rossz álomig.

ROKONOK ÉS JÁTÉKOK

Unokatestvéimeiről meg a rokonokról — Emőd és Aladár kivételével — azért nem esett eddig szó, mert ők távol laktak a Csatáryházaktól és olyan sokan voltak, hogy bele sem férnének egy könyvbe. Mert ha apámnak a mi tájunkon nem élt egyetlen rokona sem, azt bőven pótolta anyám családja, melyről már megemlékeztem. Persze, hogy a lányok sorban férjhez mentek, a fiúk közül akkor még csak kettő alapított családot, de így is sokan voltak és mindenütt akadt egy-két gyerek. Nem tudom, hogyan és miért, de a rokonok mind a város központjához közelebb álló utcákban és sokkal szebb lakásokban laktak. Minden vasárnap délután összejött a nagy család, testvérek, sógorok meg a gyerekek. Sorjában, minden vasárnap másánál. Csak mi maradtunk ki ebből a rendből, nálunk nem volt összejövetel, nálunk nem kártyáztak a férfiak, nem ültek külön szobában a nagynénik, hogy megbeszéljék, mit főztek azon a héten, a gyerekek nem játszottak udvarunkban, és nem volt tele az asztal finom ételekkel — úgy, mint a többieknél. De azért mi, apám, anyám és én minden vasárnap délután fölkerelkedtünk és elmentünk a soros rokonhoz. Illa, meg a két bátyám csak ritkán jelent meg ezeken a zsúrokon, hogy miért azt a mai napig sem tudom. De engem vittek, engem nem kérdeztek, van-e kedvem menni. De volt, mert csábított a sok játék, ami számomra csak elérhetetlen álmod jelentett. A terített asztalok, az ismeretlen ételek nem túlságosan izgattak, mert ízeikhez nem voltam hozzászokva, azt sem tudtam, mi fán teremnek. Meg apám csaknem minden alkalommal figyelmeztetett: ne merészljek sokat enni, mert még azt találják hinni, éhes vagyok és azért megyünk hozzájuk, hogy jóllakjunk. Be is tört apám olyan alaposan, hogy alig nyúltam hozzá a szépen tálalt falatokhoz, a finom süteményekhez. És apám büszke volt, hogy mi eszünk a rokonoknál a legkevesebbet.

A felnőttek egyébként minden vasárnap szóváltásba keveredtek a kártya miatt. Mindig akadt, aki ultimáriásban partnere kárára tévedt, és emiatt annyi sértést vágtak egymás fejéhez, hogy egy életrevaló haragra is jutott volna belőlük. A következő alkalommal mégis mindannyian megjelentek a soros rokon asztalánál, hogy az egészet előlről kezdjék.

A kártyacsaták zaja és a zsúrok tekintetében mindegy volt, melyik volt a soros rokon, mert ezek az események mindenütt egyformán

zajlottak le. De a közös vonások mellett, sok tekintetben különbözőt egymástól a rokonok otthonának légköre, különösen a gyerekek szem-szögéből nézve. Míg egyik nénimnél csak az emeleti lakás szűk területére korlátozódhatott mozgásunk, a másiknál nagy árnyas udvar állt rendelkezésünkre, sőt akadt egy egész fatelep is, ahol a rabló-zsándár meg egyéb játékok számára kiváló terep állt rendelkezésünkre.

A fedett fészerek és egymás mellett álló magas deszkarakások támadásra, védelemre, mászásra és bujkálásra egyaránt nagyszerű lehetőséget nyújtottak.

De bent, a lakásokban is különbözött a rend. Míg egyiknél szabad volt a vásár, mindenhová bedughattuk orrunkat, még a jó szagú éléskamrába is, anélkül, hogy a nagynéni ezért megharagudott volna, volt olyan ház is, ahova csak jól kioktatva léphettünk be. Még az étkezési szabályokra is vigyáznunk kellett, ez pedig elég sok gondot okozott nekem. Mert odahaza csak a kezemet kellett megmosnom, de senki sem figyelte, hogyan tartom a kanalat vagy a villát a bádogtányér fölött. Azt nem is sejtették a pedáns rokonok, hogy nekem odahaza jobban esik a sárgakása, mint náluk a peccsenye.

Ezért nem szívesen mentem Lídia nénémhez, amikor nagy ünnepnapon ebédre hívott meg, hogy így gyakoroljon jótétet szüleimmel és velem szemben. A néni magas, szikár, de szép arcú asszony volt, mindig állig csukott ruhát, vagy egyszerű, férfias fehér blúzt viselt, melynek gallérijára fekete csokornyakkendőt kötött. Bogárfekete szemé, mindig éberen figyelte a belépő vendéget, nem talál-e rajta valami zavaró rendetlenséget. A gyerekeknek még a fülébe is benézett, és ha valami nem volt rendben, fejbólintással vagy tekintettel figyelmeztette az anyát.

Ahogy apám mondta, Lídia néni a padlásra járt nevetni, az arcán megjelentő mosolyt kivételes eseményként emlegették.

Azon a bizonyos napon, mikor meg kellett jelennem színe előtt, különös vizsgálaton estem át odahaza. Bár jól megjegyeztem anyám oktató szavait, szorongó szívvel indultam az ünnepi ebédre. Amikor a lakás küszöbéhez értem, néhányat nyeltem, majd bátortalanul kopogtam. Lídia néném személyesen nyitott ajtót, mert már bizonyára várt rám. Illédelmesen megcsókoltam a kezét, ő meg bólintott. Mentem volna befelé, de elállta az utamat. Fölnéztem rá. Egy pillanatra összetalálkoztunk tekintetünk, majd éreztem, amint tetőtől talpig végigsuhant rajtam feketén villogó szeme, hogy végül a cipőmön állapodjon meg. Elnyúlt lábbelimet gondosan kifényesítette anyám, bárhogy igyekeztem is, nem tudtam rajta a sár legcsekélyebb nyomát sem felfedezni. Hátranéztem. Az udvar száraz és tiszta volt. Mégis jónak láttam sebtiben a vastag lábtörőbe törölni a cipőmet. Ez hatott — Lídia néni félreállt és betessékelt.

Férje már a terített asztalnál ült, szemmel láthatóan türelmetlenül várta az étkezés kezdetét. Magas keménygallérba szorított nyakát idegesen rángatta jobbra-balra, de egyetlen szót sem szólt. A ház rendjére nagyon érzékeny volt Lídia néném, és a férj sem tartotta ajánlatosnak, hogy beleszóljon a tálalás módjába és idejébe. A hófehér damasztal terített, asztalon nemsokára ott párolgott az aranyos

színű leves. Lídia néni egy fényes merőkanállal tányérjainkba mérte a levest és az ebéd kezdetét vette. Két tányér volt előttem egy csomó evőeszközzel körülvéve, egy kisebb tányér is a bal oldalon, szalvétá meg más, részemre szokatlanok kellenek.

Hagytam, hogy vendéglátóim nyúljanak először az ételhez. Én meg ölemben összekulcsolt kézzel és félig lehunyt szemmel figyeltem, hogyan fogják meg a kanalat és emelik szájukhoz, miként nyúlnak a levesben levő csonthoz, mit csinálnak a zöldséggel. Amikor már úgy véltem, hogy mindent jól megfigyeltem, én is hozzáálltam. Lídia néni arcán enyhe mosoly jelent meg és többször is bölintott férje felé. Egész ebédidő alatt törtem a fejem, mivel szolgáltam rá erre a kitüntetésre. Vajon jól fogtam-e meg a kanalat, esetleg nem szürcsöltem, vagy jó étvágygal ettem? Fontos, hogy a vendégeskedés simán lebonyolódott.

Csak néhány nap múlva tudtam meg Lídia néni mosolyának értelmét, mégpedig édesanyámtól. Mert amikor egy alkalommal találkoztak, a néni így vélekedett rólam és a viselkedésemről:

— Ez a te Tuskód igazán jó gyerek, nem kell miatta szégyenkezned. Amikor ebédhez ültünk, nem esett az ételnek, hanem összekulcsolta a kezét és magában imádkozott. Mondom neked, ember lesz belőle.

A nagy rokonsággal tartott kapcsolatok tették előttem egyre világosabbá, hogy nem vagyunk egyformák, hogy léteznek jobb módúak és szegények, de ez a felismerés nem keserítette meg gyerekéveimet. Sőt, egészen természetes állapotnak tartottam a szegénységet, mert a mi utcánkban nem is igen akadt jobb sorban élő gyerek.

A Maller fiúk szülei ugyan jobb módban éltek, de azok nem engedték közénk a két gyereket, el voltak zárva tágas udvarukba. Csak az iskolába mehettünk együtt, és ha jókedvében volt a Maller mama, nekem is tarisznyámba csúsztatott egy pár összeborított vajás kenyeret. De az én életemnek a Tuba utca környéke adta meg az értelmet. Mi egyformának és egyenrangúaknak éreztük magunkat szakadt nadrágunkban, viseltes pendeleinkben, és jól éreztük magunkat az utca porában. Ha meguntuk a megszokott játékokat, belevizejtünk a porba és sárágyúkkal szórakoztunk. A rongylabdán, paján és a rozsdás vasabrincson kívül, melyekkel felvertük az utca nyugalalmát, együnknek sem akadt nemesebb, boltban vásárolt játékszere.

Történt egyszer valami, ami mégis megbolygatta nyugalمامat. Egy nyári napon, ebéd után fölfigyeltem, amint jóanyám odaszólt apámhoz:

— A Paulina Andrisának holnap van a születésnapja. Adj néhány dinárt, illene valamilyen ajándékot venni neki.

— Micsoda? — emelte föl a fejét apám. — Most akarsz pénzt kivásálni tőlem? Hiszen két decire való sincs a zsebemben, nemhogy más kölkének vásároljak ajándékot. Különben is füttyölök arra, ami illik meg nem illik, maradj a fenekeden.

De édesanyám csak nem tágitott. Hosszasan sugdosott apámnak, aki úgy tett, mintha nem is hozzá beszélnének. Végül mégis ledobta

a kalapácsot és nadrágja zsebéből kikotorászott néhány pénzdarabot. Csakhogy akkor már szokás szerint kivörösödött a nyaka a dühtől és én jobbnak láttam ellillanni, nehogy nekem gyűljön meg a bajom a kikunyerált dinárok miatt.

Andris egyébként egyike volt azoknak az unokaterstvéreimnek, akiknek az udvarán jól el lehetett játszani, ha soron voltak. Meg építőköckái is voltak, sőt néha a jétákvasutat is előszedhette. A születésnapján pedig mindent elővehetett, ezért nem bántam, hogy anyám ajándékot vesz neki.

Kora este volt, mire anyám hazakerült. Engemet a kapuban már kezdett legyűrni az álom, de kíváncsiságból kitartoán vártam, mert látni akartam az ajándékot. Hát meg is nézhettem a selyempapírral bevont, szép, nagy fakarikát. Ehhez hasonlót sem láttam még a környékünkön. Két formás ütő is mellé volt kötve.

Ez aztán karika, gondoltam magamban, a nagy parkig is elütögetnék vele. És mit szólna a többi gyerek, ha ilyet látna a kezemben? És miért ne láthatnának? Nekem csak horpadt abroncsot szabad zavarnom? Anyámhoz sompolyogtam és szoknyájához bújva kértem:

— Anyám, add nekem ezt a szép karikát, úgy szeretnék vele játszani.

— Miket beszélsz?! — utasított el fejemet simogatva. — Andris születésnapjára vettük.

Én persze nem hagytam annyiba.

— Nekem, anyám, sohasem lehet ilyen karikám? És különben is Andriséktól én mindig csak harisnyát kapok születésnapomra.

— Neked arra van szükséged — zárta le anyám a beszélgetést és bement a konyhába, hogy vacsorát készítsen. Apám a kocsmába készült, én meg az ajtóban pityeregtem. És akkor apám, ahelyett, hogy szokása szerint elnadrágolt volna, magához szorított és megveregette könnyes arcom.

— Vegyél neki is, fiam — fordult anyámhoz. — Ha lehet Andrisnak, legyen a vakarcsnak is...

Ugrálni kezdtem örömben és gyorsan lefeküdtem, hogy minél előbb eljőjön a következő nap, mert anyám aznap este már nem mehetett el a boltba.

Amikor fölébredtem, már sütött a nap, és anyám nem volt oda-haza. Elment a karikáért, és én türelmetlenül vártam hazajövetelét. Megjött nemsokára és kezében valóba az új karikát hozta. Ez is szakasztott olyan volt, mint az Andrisé. Két kezembe vettem, karjaimat előre löktem és úgy forgattam, hogy gyönyörködjek benne. Kézbe kaptam az egyik ütőt és kiszaladtam az utcára. De nem a miénkbe, mert az hepehupás volt, hanem a Magyar utca aszfaltjára futottam vele. Egykettőre kint voltam, és a nagy karika nyílsebesen gurult előttem. Nem is láttam semmi mást körülöttem, csak az ütéseimtől száguldó karikát. A bámészkodó gyerekekről is megfeledkeztem.

A baj váratlanul csapott le.

A karika hirtelen megállt. Egy kéz ragadta meg. Fölemeltem a fejemet. A szutykos kéz tulajdonosa, egy nagy jaszibarai suhanc fenye-

gető képe vigyorgott rám. A nagy fiú hirtelen nekilendült és futni kezdett a karikámmal az utca ellenkező irányába. Elállt a lélegzetem. Az ütőt elejtettem.

A karikám! — villant át agyamon, de szó nem jött ki torkomon. A karikám... a karikám... — szorongatta torkomat a sírás, és szemem könnyes fátyolán át néztem, hogy távolodik és hogy tűnik el a távolban a nagy gyerek a karikámmal.

Ez volt életem első és utolsó farkarikája.

A Drucker Lázi Slaviája igen nagyra vitte. Már engedélyt kaptak, hogy a kiserdei futballpályán rúgják a bőrt, és az utca megsza- badult a mezítlásbas csapat éktelen zajától. De azért néha ők is meg- kívánták a környék porát, és nem restelltek leállni a hozzám hasonló elemistákkal, hogy velünk együtt rúgják a keményre meggyömöszölt rongylabdát a házigazdák, de különösen az öreg Tolnai néni örömére. Mert a kis termetű Tolnai néni háza volt a leghosszabb az egész területben, nyolc apró ablaka éppen az utca legszélesebb végére nyí- lott, oda, ahol a legszívesebben játszott a gyereksereg. Ezek az abla- kok csőrönpöltek a legtöbbit a célt tévesztett labdák ütése nyomán, és mi be sem merészkedtünk a kis nénihez, hogy visszakerjük a lab- dánkat.

De a Slavijások, nevezetesen a bikaerős Rutkai Feri, akiből nemsokára híres kapus lett, meg a kövér Poldi, aki csak a csapat pénz- ét kezelte és ritkán dolgozott, bemerészkedtek a pöttömnyi sipítózó asszonysághoz és valahogy mindig kikönyörögték a labdát. Tolnai néni néha szitkozódott és fenyegetőzött, máskor meg könyörgött, hogy fizés- sük meg a kárát, de ebből sohasem lett semmi, mert a Slavijásokkal együtt sem tudtunk volna előkeríteni annyi pénzt, amennyibe egy jól eltrafált ablaküveg kerülhetett.

Igaz, Poldi kezelte a tagdíjat, de a pénz másra kellett. Mert a mezmosást ingyen végezte Lázi édesanyja, a gumibelsőket azonban nem adták ingyen. És a szögletes fejű Poldi örökké a fagyaltot nyalta, aminek nem jó vége lett. Addig kérte a csilingelő utcai árusoktól a dináros adagokat, míg a Slavija tagsági díja mind el nem úszott. Nagy baj nem lett azért belőle, csak feloszlott a csapat és emlékét egy gúnydal örökítette meg, melyben a pirosingesek történetéről és Poldi első ballépéséről volt szó. Elsőnek mondom, mert nem volt utolsó. Poldit nagy betyárnak és mindenre kész vagánynak ismerte a környék. De az is igaz, hogy még katonáskodása idején is, amikor szabadságra jött, közénk állt és csikos trikójában velünk együtt rúgta a labdát. Akkor mindenkinek tetszett, mert a tengerészeknél szolgált és a fitye- gövel ellátott matrósapka igen jól állt kopaszra nyírt, szögletes fején.

De nem az erős Rutkai Feri meg Poldi voltak az egyedüli fel- nőttek, akik közénk keveredtek. A Lovas utca jobb oldalán, közvetle- nül a „másik ház” hátulsó frontja mellett állt Dragodának börcserző üzeme. Ebbe a házba nekünk, gyerekeknek nem volt szabad bejárásunk, egyszer mégis sikerült besurranom az udvarba, egészen az emeletes műhely bejáratáig. Akkor láttam, hogy a Dragodán fiúk ha- talmas kádakban úsztatják a nyers bőrt, de az orrfacsaró bűz hamarosan elűzött a műhely közeléből. A két testvér már legénynek

sem volt túl fiatal, mégis, ha teheték, otthagyták a nehéz munkát és kijöttek az utcára, hogy velünk együtt rúgják a rongylabdát Tolnai néni meg a többi háztulajdonos bánatára. Ha eközben bezúrtuk valamelyik ablakot, a tímárlegények azonnal kifizették a kárt, és szótlanul lenyelték a kárvallottak szidalmait, akik sohasem mulasztották el szemükre hányni, hogy felnőtt emberek létére mezítlábas kölykökkel keverednek össze.

A Dragodán fiúk később igazi hőskökké magasztosultak szememben. Mert az utcánkban nemcsak barátságos felnőttek jártak. Akadtak kötekedő részeg emberek és rosszindulatú verekedők is, akik, ha nem volt alkalmuk magukkal egyenrangúakkal civakodni, rajtunk, gyerekeken élték ki virtuskodó ösztönüket. Különösen egy mindig kemény szárú csizmában járó, kiserdei bicskásként ismert henteslegény szeretett nekünk bosszúságot okozni, ha játékunk színhelyén át vezetett az útja. Pajánkat elhajította a kerítések mögé, abroncsainkat összetaposta csizmájának vasalt sarkával, rongylabdánkat meg maga előtt rugdalta a Magyar utca sarkáig is. Mi meg pisszenni sem mertünk, mert féltünk még véreses szemének tekintetétől is; a vak Péter meg jól is mulatott a rosszindulatú Csiki Pali kártevésein. Mert Péter ezzel akarta magát behízelegni a bicskásnál, aki néhány barátjával rettegésben tartotta a kiserdő látogatóit.

Egy alkalommal valahonnan régi gumilabdát szereztünk és nagy buzgalommal játszottunk vele, amikor közöttünk termett Csiki. Először csak elvette a labdát, és csizmás lábával rugdosta a másik ház döngölt falához oly erővel, hogy féltünk, kettéhasad. De amikor már jól belevadult, elővette a bicskát, hogy beleszúrja. Erre mindannyian nagy kiabálásba kezdtünk, az egyik gyerek kinyitotta a tímárműhely kapuját és segítségért kiáltott. A fiatalabb Dragodán fiú azonnal kint termett az utcán, és amikor látta, mi történik a labdánkkal, egyenesen Csiki Palira vetette magát. A nagy bicskát kiütötte a kezéből, aztán a földre teperte, és jól összeverte a fejét. Mire a másik tímárlegény is megjelent az utcán, már nem volt szükség a segítségére. Öccse félholtra verte a kiserdő rémét, aki kalapját is az utca porában felejtette, amikor eliszkolta a színhelyről.

A Dragodánokra másként nem is gondolok soha, csak mint a gyerekek védelmezőire és barátjaira. És sajnálom, hogy a későbbi idők nehéz világában nyomtalanul eltűntek a környékről. A házuk azonban ma is a régi helyén áll, meg a magas műhely is, csak már régen nem cserzik benne a bőrt.

(Folytatjuk)